

ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ В УМОВАХ НЕСТІЙКОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

В.В. Волкова, кандидат економічних наук. Г.О. Манятовська.
Донецький національний університет імені Василя Стуса

© Волкова В.В., 2017.

© Манятовська Г.О., 2017.

Стаття отримана редакцією 07.10.2017 р.

Вступ. Депозитні ризики є невід'ємною складовою діяльності банку та виникають при здійсненні банківською установою пасивних операцій. Дострокове вилучення депозитних коштів вкладниками банку, недостатність грошових ресурсів для погашення зобов'язань, навіть у невеликих обсягах, можуть призвести до зниження ліквідності й платоспроможності банківської установи, спричинити паніку серед вкладників та обумовити банкрутство банку [3]. Саме тому реалізація ефективного ризик-менеджменту банку в умовах нестабільного ринкового середовища обумовлює необхідність визначення основних тенденцій у сфері управління депозитними ризиками банку, що дозволить прийняти ефективні управлінські рішення, покликані мінімізувати негативні наслідки депозитного ризику.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Сутність та теоретичні підходи до управління депозитними ризиками банку відображено в працях таких зарубіжних учених, як Б. Божинов, М. Відолова, А. Вселаки, О. Слювка, Б. Лопушевич, Е. Міланова, М. Неделчев, Х. Хаджиніколова та інші [1-3]. Серед вітчизняних науковців питання управління депозитними ризиками досліджували М.В. Хворостовська, О.О. Карась, І.А. Д'яконова, О.В. Пернарівський, В.В. Герасименко, А.В. Суворов та інші [4-6]. Однак дотепер недостатньо дослідженими залишаються практичні аспекти управління депозитними ризиками банку, їх прогнозування та запобігання негативним наслідкам в умовах нестійкого ринкового середовища.

Мета статті. Мета полягає в тому, що на основі аналізу розвитку ринку депозитних послуг України визначити основні тенденції управління депозитними ризиками банку в умовах нестійкого ринкового середовища та сформулювати напрями підвищення ефективності депозитного ризик-менеджменту банку.

Основний матеріал і результати. Депозитний ризик банку виникає в результаті неочікуваного зменшення його ресурсної, що може бути викликано непередбачуваним частковим або повним зняттям коштів з депозитних та поточних рахунків клієнтів. Депозитний ризик має двосторонній вплив як на банківську установу, так і на власника депозитного вкладу, а також є однією з причин банкрутства банку та втрати вкладником своїх коштів [2].

Депозитна політика банку має на меті забезпечити банк ресурсами на певний час та за певною ціною. Її здійснення означає рішення двох протилежних завдань: стабільності ресурсної бази і мінімізація витрат з її формування [3]. Ідеальний варіант передбачає ситуацію, коли довгострокові вклади є збалансованими довгостроковими депозитами. В іншому випадку, банк може постати перед проблемою подорожчання ресурсів та отримати збитки від довгострокового вкладення коштів.

Інша форма прояву ризику управління депозитними ресурсами – збитки у вигляді недоотриманих прибутків через необхідність одержати певний відсоток від обсягу ресурсної бази для розрахунково-касового обслуговування. Для банку це активи, що не приносять прибутку, їх розмір залежить від довіри до банку і держави, а також від структури клієнтури банку. Доцільно також звернути увагу на облік сезонних та місячних коливань. Неабияке значення має також фактор розміщення ресурсної бази. Вважається, що при вкладенні 85% і більше суми депозитів банк проводить ризикову депозитну політику [4]. Національний банк України зменшує цей ризик шляхом введення обов'язкового резервування частини залучених коштів залежно від терміну, на який укладено депозитний договір.

Депозитний ризик є передумовою виникнення ризику ліквідності банку. Непередбачуване вилучення депозитних коштів призводить до зниження фінансової стійкості та можливості банку швидко та в повному обсязі виконувати власні зобов'язання. Підтвердженням цього є ситуація, що склалася в банківському секторі України в період з 2013 року по 2017 рік.

У цей період мало місце скорочення ресурсної бази банків через значний відтік депозитів домогосподарств, який був зумовлений зниженням реальних доходів населення, фінансовою та геополітичною невизначеністю в державі. Значна частка коштів була знята з депозитних рахунків, що посилювало вплив депозитного ризику на платоспроможність та стійкість банків.

За 2014 рік банки України втратили третину депозитного портфеля, подібне явище істотно знизило платоспроможність окремих з них та зумовило запровадження НБУ тимчасової адміністрації та ліквідації 33 банків. У 2016 р. банківська система кількісно скоротилася на 44,4%, з ринку були виведені більш ніж 80 банківських установ. Станом на 01.09.2017, за даними НБУ, кількість діючих банків в Україні склала 88 установ [8]. Такі події негативно вплинули на ліквідність банківської системи країни та посилили недовіру вкладників, як результат, підвищили рівень депозитного ризику та його негативний вплив на ліквідність та фінансову стабільність банківських установ країни.

Розвиток ринку депозитних послуг України в період 2013 – 2017 рр. характеризувався тенденцією посилення панічних настроїв серед клієнтів та недовіри до банківських установ, що спричинило переливання коштів з однієї установи в іншу. У результаті цього вкладники все частіше віддавали перевагу вкладам в іноземних банках або за кордоном.

В період з 2013 по 2015 р. банківська система втратила 10% депозитного портфеля населення, що свідчить про високий депозитний ризик банківських установ у цей період та втрату довіри до банків з боку населення.

Розподіл коштів фізичних і юридичних осіб у депозитному портфелі банків у період 2013 – 2017 рр. значно змінився (рис. 1). У 2017р. обсяги залучених банками коштів бізнесу майже зрівнялися з обсягами коштів населення, тоді як чотири роки тому вони в 1,7 разу були менші ніж обсяги коштів фізичних осіб [8].

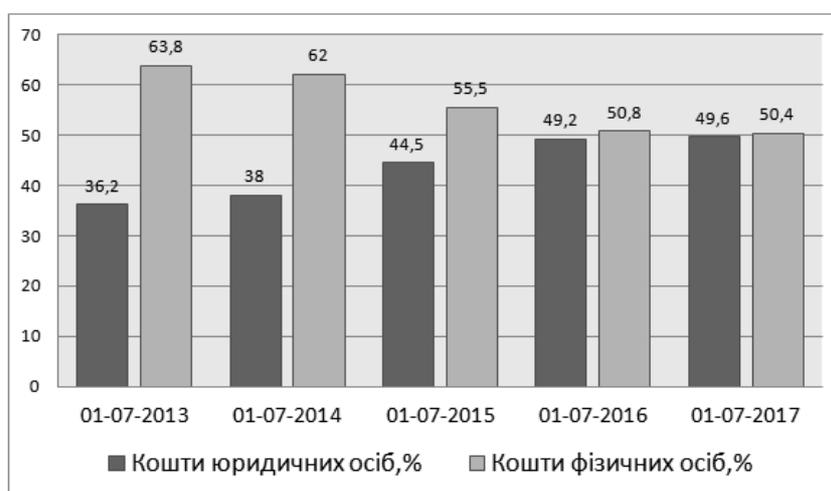

Рис.1 Частка коштів фізичних та юридичних осіб у загальному обсязі депозитних ресурсів банків України у 2013 – 2017 рр., %

Структура депозитів за терміном дії у 2016 р. повільно зміщується у бік вкладів, розміщених на довший термін, проте у структурі зобов'язань банків досі домінують короткострокові вклади. 68% коштів населення становлять депозити на вимогу і терміном до одного року. Поступово зростає середній термін дії вкладів населення. Частка нових депозитів строком понад шість місяців зросла з 23% у грудні 2015 р. до 29% у вересні 2016 р., що сприятиме зміцненню ліквідності банківських установ і створить базу для розширення середньо- й довгострокового кредитування економіки (рис. 2).

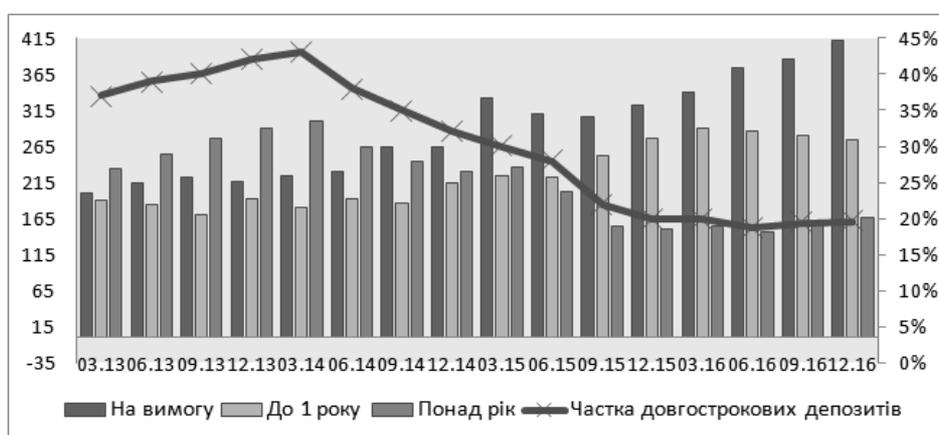

Рис. 2 Динаміка і структура депозитних ресурсів банків України за строками залучення коштів у період з 2013 по 2016 рр., млн грн

Для стабілізації ситуації, що склалася в банківському секторі України за період з 2013 по 2017рр., НБУ вжив низку заходів з ліквідації неплатоспроможних банків, підвищення банківських нормативів та ін. Зокрема, внесено зміни до законодавчих актів, котрі регулюють умови повернення строкових депозитів. Таке регулювання депозитних операцій дозволить банкам знизити депозитний ризик, адже банк зможе використовувати залучені ресурси протягом усього строку, на який було укладено депозитний договір [9].

Більшість банків вже застосували норми Закону й увели заборону на дострокове зняття коштів, і за такими вкладами ставка у середньому на 2-5% вища, ніж за вкладами з можливістю дострокового зняття. Підвищуючи відсоткові ставки за депозитами банки, намагаються привабити клієнтів та збільшити обсяг залучених ресурсів, однак наражаються на процентний ризик за депозитами.

Частка валютних вкладень у депозитному портфелі фізичних осіб у 2013- 2017 рр. коливалася в межах 42,7 – 55,6% (рис. 3) Це свідчить про бажання вкладників захистити власні заощадження від значної девальвації національної валюти.

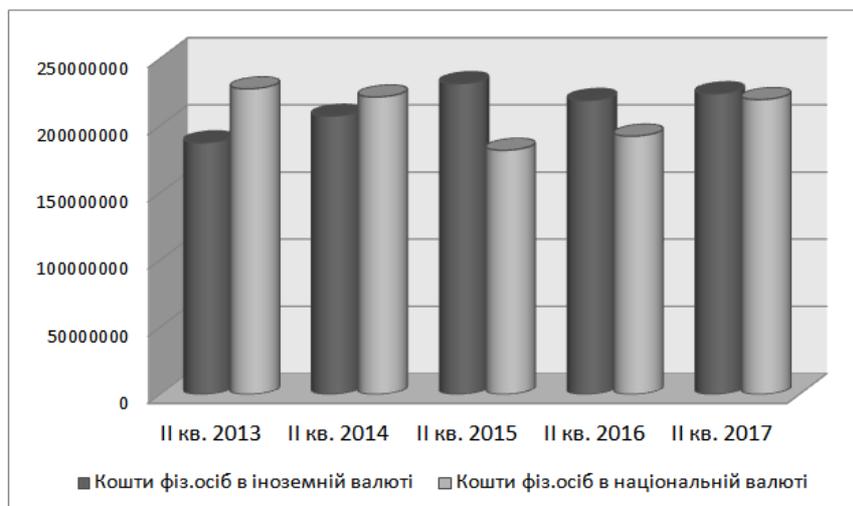

Рис.3 Валютна структура коштів фізичних осіб в банках України станом на 2 квартал 2013 – 2017 рр, грн

Тенденція збільшення частки валютних вкладів при подальшій девальвації гривні підвищує депозитні ризики і ризик ліквідності банків, а також ризик збільшення навантаження на ФГВФО у разі визнання банку неплатоспроможним, адже компенсаційні виплати з Фонду здійснюються у національній валюті.

У депозитному портфелі банків України частка коштів юридичних осіб в іноземній валюті в 2016 року зросла на 11,4% (рис. 4). У цілому, протягом аналізованого періоду спостерігається поступове зростання обсягів вкладів юридичних осіб як в іноземній, так і в національній валютах.

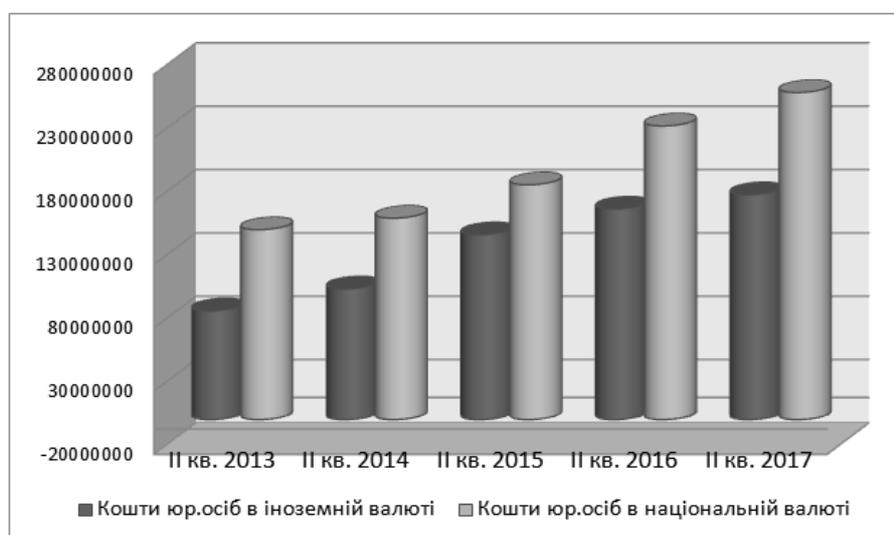

Рис. 4. Валютна структура коштів юридичних осіб у банках України станом на 2 квартал 2013 – 2017 рр., грн

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що рівень депозитного ризику банку залежить від великої кількості внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких, депозитна політика банку, кількість вкладників банківської установи, їх ситуативна поведінка, співвідношення як коротко- й довгострокових вкладів, так і валютних вкладів та вкладів у гривні, стабільність банківської системи в цілому, рівень доходів населення та ін. Саме це й обумовлює складність прогнозування та управління депозитним ризиком банку.

Основними проблемами, що виникають у процесі управління депозитними ризиками банку, є:

- втрата довіри клієнтів до банківських установ на тлі нестабільної ситуації в банківському секторі та постійних процесів його реформування;
- складність прогнозування поведінки вкладника й передбачення можливих причин дострокового вилучення коштів або зміни банківської установи для обслуговування;
- відсутність можливостей урахування зовнішніх факторів формування депозитних ризиків, через використання існуючих моделей прогнозування рівня депозитного ризику банку, що базуються на аналізі середньоденних залишків депозитних коштів на рахунках;
- складність урахування сезонних факторів виникнення депозитних ризиків при їх прогнозуванні.

Основними шляхами підвищення ефективності управління депозитними ризиками банку в умовах неможливості впливу на зовнішні чинники їх формування мають стати такі заходи:

- створення банківською установою злагодженої системи контролю, планування та прогнозування обсягу залучених депозитних ресурсів;
- розроблення інноваційних, синтезованих депозитних продуктів, які дадуть змогу банку привабити нових клієнтів і повернути довіру вкладників. Зарубіжний досвід показує, що одним з таких продуктів може стати структурований депозит, котрий не лише гарантуватиме повернення всього обсягу вкладених коштів, а й урахуватиме вплив інфляції на дохід вкладника та матиме значно вищу відсоткову ставку за звичні депозитні послуги. При цьому, банківська установа зобов'язується більшу частку залучених коштів вкладати в високонадійні фінансові інструменти, які мають фіксований дохід;
- ефективне матеріальне та моральне стимулювання працівників банку, що допоможе активізувати роботу з клієнтами та наростити обсяги залучених депозитних ресурсів;
- впровадження якісно нових регулятивних заходів з боку держави, щодо страхування депозитів. Наприклад, розширення джерел формування фінансових ресурсів ФГВФО, що дозволить підвищити розмір відшкодування за вкладками;
- удосконалення законодавчої бази у сфері сек'юритизації активів і рефінансування банківських установ;
- підвищення прозорості управління та діяльності банківських установ.

Висновки. Отже, проаналізувавши тенденції розвитку ринку депозитних послуг України за 2013 – 2017 рр., автори виявили негативні наслідки депозитних ризиків у вигляді втрати довіри населення до банківської системи та ліквідації більш як 80 неплатоспроможних банківських установ, зниження рівня ліквідності яких сталося через значний відтік депозитних коштів. Установлено домінування короткострокових вкладів у структурі зобов'язань банків. Відображено тенденцію зростання обсягу валютних вкладів у депозитному портфелі банків України. На основі виконаного дослідження виділено основні проблеми управління депозитними ризиками банків та запропоновано заходи щодо підвищення ефективності ризик-менеджменту банку на ринку депозитних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божинов Б. Управление на риска в търговската банка / Б. Божинов. – Свиштов, Болгарія: Стопанска Академия «Д. А. Ценов», 2016. – 129 с.
2. Мулугетта А. Risk management in the banking industry / А. Мулугетта, Х. Хаджиніколова // Міжнародний журнал банківського та фінансового права. – 2004. – №2.
3. N. Volkova, V. Volkova, Y. Khudolii. Estimating credit risks impact on economic security of a bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wz.pb.edu.pl/Nauka/Czasopismo-Akademia-Zarz%C4%85dzania>
4. Хворостовська М. В. Аналіз депозитних операцій банку [Текст] / М.В. Хворостовська // Банківська справа. – 2011. – № 5. – С. 83.
5. Карась О.О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері / О.О. Карась // Ефективна економіка. - 2015. - № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3917>.
6. Герасименко В.В. Удосконалення економіко-правового механізму регулювання ризику вкладних операцій банку / В.В. Герасименко // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 48–53

7. Аналітичний огляд банківської системи. Національне рейтингове агенство Рюрік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187/>

8. Показники банківської системи регулювання [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо умов повернення строкових депозитів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/424-19>

UDC 336.71

Volkova Valeriya, PhD (Economics), Assistance Professor. **Maniatovska Anna**, Master's degree, Donetsk National Vasyl Stus University. **Trends in managing bank deposit risks in an unstable market environment.** Deposit risks are an integral part of a bank's activity and arise when a banking institution executes passive operations. Early withdrawal of deposit funds by depositors of the bank, insufficient funds to repay liabilities, even on small volumes, can lead to a decrease in the liquidity and solvency of the banking institution, to cause panic among depositors and to stipulate bank bankruptcy. That is why, implementation of effective risk management of the bank in the conditions of an unstable market environment necessitates the definition of the main trends in the field of deposit risk management of the bank, which will allow to take effective management decisions, designed to minimize the negative effects of deposit risk.

The research conducted has the following results. The essence of deposit risk of the bank is investigated. The problems of bank deposit risk management at the present stage of development of the banking sector of Ukraine are substantiated. The tendencies of development of the deposit services market in Ukraine and the consequences of the impact of deposit risk on banks' activity are described. The dominance of short-term deposits in the structure of liabilities of banks is established. The tendency of growth of volume of foreign currency deposits in the deposit portfolio of Ukrainian banks is shown. The dynamics of deposit deposits of Ukrainian banks by currency and terms of placement is given. Proposed measures to increase the efficiency of management of deposit risks of banking institutions of Ukraine.

Keywords: deposit risk, deposit resources, short-term deposits, unstable market environment, deposit policy, passive operations of the bank, synthesized deposit products, deposit.

УДК 336.71

Волкова Валерія Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент, **Манятовська Ганна Олегівна**, магістранта. Донецький національний університет імені Василя Стуса. **Тенденції управління депозитними ризиками банку в умовах нестійкого ринкового середовища.** Досліджено сутність депозитного ризику банку. Обґрунтовано проблеми управління депозитними ризиками банку на сучасному етапі розвитку банківського сектора України. Схарактеризовано тенденції розвитку ринку депозитних послуг в Україні й наслідки впливу депозитного ризику на діяльність банків. Установлено домінування короткострокових вкладів у структурі зобов'язань банків. Відображено тенденцію зростання обсягу валютних вкладів у депозитному портфелі банків України. Наведено динаміку депозитних вкладів банків України за валютою та строками розміщення. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності управління депозитними ризиками банківських установ України.

Ключові слова: депозитний ризик, депозитні ресурси, короткострокові вклади, нестійке ринкове середовище, депозитна політика, пасивні операції банку, синтезовані депозитні продукти, депозит.

УДК 336.71

Волкова Валерія Валерьевна, кандидат экономических наук, доцент. **Манятовська Анна Олеговна**, магистрантка. Донецкий национальный университет имени Василия Стуса. **Тенденции управления депозитными рисками банка в условиях нестабильной рыночной среды.** Исследована сущность депозитного риска банка. Обоснованы проблемы управления депозитным рисками банка на современном этапе развития банковского сектора Украины. Охарактеризованы тенденции развития рынка депозитных услуг в Украине и последствия влияния депозитного риска на деятельность банков. Определено доминирование краткосрочных вкладов в структуре обязательств банков. Обозначено тенденцию роста объема валютных вкладов в депозитном портфеле банков Украины. Приведена динамика депозитных вкладов банков Украины по валюте и срокам размещения. Предложены мероприятия по повышению эффективности управления депозитными рисками банковских учреждений Украины.

Ключевые слова: депозитный риск, депозитные ресурсы, краткосрочные вклады, нестабильная рыночная среда, депозитная политика, пассивные операции банка, синтезированные депозитные продукты, депозит.